

SOXTA MA'LUMOTLARNING KO'RINISHLARI

Ziyodullayeva Xumora

*O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti**Xalqaro jurnalistika fakulteti talabasi*

Annotasiya. Mazkur tezis ijtimoiy tarmoqda soxta ma'lumotlarning ko'rinishlari, turlari va uning oqibatlari to'g'risida. Shuningdek, ushbu dolzarb mavzu doirasida keltirilgan fikrlar umimlashtirilib, taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy tarmoq, soxta, omma, dolzarb, fishing.

Abstract. This thesis is about the manifestations, types and consequences of false information on the social network. Suggestions and recommendations were also made, summarizing the opinions presented within the framework of this current topic.

Key word: Social network, fake, public, topical, phishing.

KIRISH

Axborot xavfsizligiga nisbatan turli xildagi xakerlar guruhining hujumlari, yolg'on ma'lumotlarning tarqatilishi, ulkan sistema hamda dasturlarni ishdan chiqaruvchi, axborot mazmunini teskari tarafga burish yoki uni yo'q qiluvchi viruslarning yoyilishi shular jumlasidandir[1]. Axborotning qanday kuchga ega ekanligini bilganimiz holatida, bu insonlarning to'g'ri yo'ldan adashtirish, ongini zaxarlash hamda buzg'unchi g'oyalar bilan ular hayolini band qilish, mavjud voqea-hodisalar haqida xato tushunchalar uyg'otish kabi oqibatlarga olib kelishi sir emas.

Bundan tashqari, tanqidiy fikrlash ijtimoiy media platformalarida dezinformatsiya, noto'g'ri ma'lumotlar va noto'g'ri ma'lumotlarga qarshi kurashda hal qiluvchi rol o'ynaydi[2]. Tanqidiy fikrlash mantiqiy xatolarni aniqlashga, dalillarni baholashga va da'volarning asosiligi va ishonchililigiga imkon beradi[3]. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali shaxslar ijtimoiy media platformalarida yolg'on[4], chalg'ituvchi yoki manipulyativ ma'lumotlarni yanada samarali aniqlashlari va oldini olishlari mumkin, bu esa dezinformatsiya, noto'g'ri ma'lumotlar va noto'g'ri ma'lumotlarga tushib qolish xavfini kamaytiradi[5].

Collins American Dictionary (Collins English Dictionary) jurnali soxta yangiliklarni yangiliklar reportajlari niqobi ostida tarqatiladigan yolg'on, ko'pincha shov-shuvli ma'lumotlar ko'rinishida bo'ladi deb, ta'riflaydi [6]. **Allcott Hunt** va **Metyu Gentzkow** soxta yangiliklarni pul topish yoki obro'sizlantirish maqsadida ataylab tarqatiladigan asossiz yangiliklar sifatida belgilaydilar[7]. Bunday yolg'on yangiliklar rasmiy tahrirlangan yangiliklar saytlariga qaraganda ijtimoiy media kanallari orqali tez-tez tarqalishini ko'rsatdi. Internet-trafikni oshirish maqsadida yaratilgan va tarqatilgan yangiliklar ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari, shuningdek **Viber**, **WatsApp** va boshqalar kabi tezkor xabarchilar bunday yangiliklarga doimo duch kelishadi. **"Yo'qolgan bolalar"**, **"uy hayvonlari"**, **"noyob qon guruhi"** kabi, shov-shuvli sarlavha ostida tarqaladigan ushbu yangiliklar ijtimoiy tarmoqlarda tarqalib, internet-trafikni ko'paytirish

orqali uyali aloqa operatorlarining daromadlarini ko'paytiradi[8].

XULOSA

Zamonaviy ommaviy axborot vositalari inson hayotining barcha sohalariga, jumladan; madaniyat va ta'lim sohasidagi jarayonlarga ham ta'sir qiladi. O'sib borayotgan axborot oqimi shaxsdan nafaqat ma'lumotni yetarli darajada idrok etishni, samarali qayta ishlashni, balki media-xabarlarini ijodiy tushunishni va tanqidiy tahlil qilishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy ta'limning ajralmas qismi sifatida media ta'limining maqsadi shaxsning media kompetentsiyasini shakllantirish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Кетова Н.П., Поповская М.А. Интернет-маркетинг как эффективный инструмент развития современных компаний и повышения их маркетинговой компетентности // Российское предпринимательство. 2019. Т. 20. № 3. С. 717730. DOI: 10.18334/rp.20.3.40102.
2. Brisola AC, Doyle A ea. Critical Information Literacy as a Path to Resist "Fake News": Understanding Disinformation as the Root Problem. Open Information Science. 2019;3: 274–286.
3. Joshi SC, Gupta K, Manektala S. Misinformation, Public Opinion, and the Role of Critical Thinking. International Journal of Management and Humanities. 2022;8: 15–18.
4. Babii A-N. THE USE OF CRITICAL THINKING AGAINST FAKE NEWS. NORDSCI Conference proceedings, Book 1 Volume 3. SAIMA Consult Ltd; 2020.
5. Vandamme F, Kaczmariski P, Lin W. Disinformation, Critical Thinking and Dyssocial Techniques and Methods. Communication & Cognition. 2022;55: 49–114. 1022.
6. Fakenews//CollinsEnglishDictionary.URL:<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>
7. Allcott H., Gentzkow M. Social media and fake news in the 2016 election // Journal of Economic Perspectives. 2017. Vol. 31(2). P. 211–236.
8. Федосеенко В. Иркутяне отравились «мандаринами с веточками»? Минздрав отрицает [Электронный ресурс] / В. Федосеенко. - Режим доступа: <http://newsbabr.com/irk/?IDE=153827>.

